

JÓEL

Tato kniha se liší od většiny prorockých knih tím, že nemá v čele přesné historické zařazení podle judských či izraelských králů. Podle jedněch proto, že králové již nebyli (po babylónském zajetí); anebo je časové určení záměrně vypuštěno jako nepřiměřené. Jsou zastánci starobylosti Jóelova proroctví, hledající jeho vznik již v 9. stol. př. Kr. (Credner, de Wette, Bič). Naproti tomu Michaelis jde do doby makkabejské, tedy do 2. stol. př. Kr. Většina novověkých theologů se domnívá, že Jóel pochází z doby poexilní a že se skládá ze dvou původně prý samostatných děl: kap. 1—2 — kobyolková pohroma, kap. 3—4 — den Hospodinův. Mnohem důležitější je však rozpoznání, že kniha Jóelova se neváže na určitou historickou situaci, nýbrž je ve své podstatě liturgickým textem, jako i některé jiné knihy ze sbírky Dvanácti proroků.

1. ZNAMENÍ KONCE

a) Výzva k nářku

1,1—12

Prorok volá k pláči pro Boží metly.

I ¹Slovo Hospodinovo, které se stalo k Jóelovi, synu Petú-elovu^a.

²Slyšte to, starší,
pozorně naslouchejte, všichni obyvatelé země:

Stalo se něco takového za vašich dnů
anebo za dnů vašich otců?

³Vypravujte o tom svým synům

a vaši synové svým synům
a jejich synové dalšímu pokolení:

⁴Co zbylo po housenkách, sežraly kobylinky,
co zbylo po kobyilkách, sežrali brouci,
co zbylo po broucích, sežrala jiná havěť^b.

⁵Vystrízlivějte^c, opilci^d, a plačte!
Kvilejte, všichni pijani vína,
že je vám od úst odtrženo mladé víno^e.

⁶Vždyť na mou zemi vytáhl pronárod,
mocný a nesčíslný;
má zuby lví, tesáky jako lvíce.

⁷Zpustošil mou vinnou révu,
polámal můj fíkovník,
kůru z něho sloupal a pohodil,
způsobil, že zežloutly^f vinné výhonky.

⁸Kvilej^g jako panna oděná žiněnou suknicí
pro ženicha^h svého mládí.

⁹Obětní dary a úlitby jsou odtrženy
od domu Hospodinova;

truchlí kněží,
sluhové Hospodinoviⁱ.

¹⁰Pole je popleněno,
truchlí role;
je popleněno obilí,
vyschl mošt, je po čerstvém oleji.

¹¹Hanbí se oráči,
kvilejí vinaři^j,
pro pšenici a pro ječmen;
přišla nazmar sklizeň na poli.

¹²Vinná réva uschla, fíkovník zvadl,
marhaník i datlovník a jabloň,
všecko polní stromovi je suché.
Synům lidským vyschl zdroj veselí.

^aBathuél, O'. — ^b::sněť obilná, O' V. — ^cdosl. procitněte. — ^d+ ze svého vína, O'. — ^e::potěšení a radost, O'. — ^fdosl. zbělely. — ^g+ přede mnou, O'. — ^hdosl. pro manžela (H. 'al ba'al). — ⁱoltáře, O'. — ^jotroci (?), O'.

(2) Jr 13,15 Oz 5,1 (3) Ž 78,4 Dt 6,7 Ex 13,8 (4) Ex 10,4 Dt 28,38 Am 4,9 7,1n Ž 78,46 105,34 (5) Iz 24,11 ::Am 9,13 (6) >Zj 9,8n (7) Na 2,3(= 2K) :: Mi 4,4 (8) Iz 22,12 (10) Oz 4,3 Iz 24,7 (11) Jr 14,3n (12) Iz 16,10 Jr 25,10

¹Jméno prorokovo není ve SZ ojedinělé. Další nositele téhož jména (13 počtem) lze nalézt především v knihách Paralipomenon (1Pa 6,21 [= 36 K] aj.), Ezdráš (10,43) a Nehemjáš (11,9). U žádného však není ani náznak totožnosti s prorokem přes jméno otce Petúela. Jméno Jóel je vyznavačské: 'Hospodin je Bohem', podobně jako v obráceném sledu Elijáš = 'Bohem je Hospodin'. Tím je naznačen i ráz celé knihy. Zato jméno proroka otce je neprůznačné. Dá-li se první část jeho jména odvozovat od kořene *p-t-h* (= dát se svěst; Bič, Joel, 13), odpovídalo by odpadu Božího lidu od Hospodina pro svody baalismu. Přeznačení v Septuagintě (Vetus Latině a Pešitě) na Bathuél (sr Gn 22,23 24,15) je pochybné. Rozdíl mezi jménem Jóelovým a Elijášovým je dán odlišnou situací jejich nositelů: Elijáš v boji s baalovskými knězi a proroky vyznává: 'Bohem je Hospodin' (1Kr 18,37) a ne Baal. Tím vyzýval oklamáný a nerozhodný lid k novému rozhodnutí pro Boha otců, Hospodina. Naproti tomu Jóel vystoupí se zvěstí o příchodu dne Hospodina a vidí jako jeho předzvěst poničení úrody škůdci a suchem. I tma a propast jsou pod Božím rozkazem. Všecko od slunce až po všelijakou havět je ve službě svrchovaného Panovníka, který i metlami připravuje a tříbí svůj lid ke dni svého soudu (Žd 12,6—10).

²⁻⁴Prorok vyzývá k *pozornému slyšení*, aby člověk porozuměl, že i za hrůzami, které na lid doléhají, stojí sám živý Bůh. Slovo Boží podává světlo k vystižení smyslu všeho pod sluncem. Povinnost slyšet toto slovo mají předně starší lidu. Jsou to stařešinové, představení rodů, čeledi a kmenů, určené k spolorozhodování v otázkách práva i pravdy. Jsou o nich zmínky v různých obdobích a situacích (Nu 11,17 Jr 29,1). Tito starší mají ve všem předcházet lid příkladem a tak jej vést. Teprve po nich platí výzva i všemu lidu, aby se zamyslel nad mimořádností toho, co se stalo. Co paměť sahá, nelze nalézt obdoby. Svědectví o hrozném ráně má být uchováno v lidu a předáváno z pokolení na pokolení (sr Ex 12,26n 13,8), jako varování a výzva k bdělosti. Čtyři druhy *škůdců*, jež se nedají přesně rozlišit, upozorňují na mimořádnost ran. Vykладаči v nich zpravidla hledají čtyři vývojové stupně kobylek. Jde přitom o čtyři rány, jdoucí jedna z druhé jako vojsko za vojskem (Weiser). Tím připomíná toto čtveré ničení rány egyptské. Církevní otcové hledali v jednotlivých škůdcích různé protivníky církve, ať už krále (Tiglatfalasara, Salmanasara, Senacheriba a Nebúkadnesara) nebo národy (Asyřany s Babylóňany, Médy s Peršany, Makedóňany a Římany; sr Bič, 17).

⁵⁻⁷Verš pátý naznačuje druh nákazy v judském lidu; slůvka 'vystřízlivět', 'procitnout' se užívá ve SZ napořád o procitnutí ze spánku (1S 26,12 Iz 29,8 Jr 31,26) nebo ze smrti (Iz 26,19 Jr 51,39 Da 12,2), jen dvakrát o procitnutí z opojení vínem (Jl 1,5 Př 23,35). V pozadí

jsou orgiastické baalské kulty plodnosti (sr Oz 4,11 Dt 21,18—21); i pláč a kvílení měly své místo při oplakávání mrtvého Baala (Hvidberg; sr Bič, 18n).

⁸ⁿVýraz *panna (betúlá)* platí výhradně o dospělé, ale neprovdané dívce (Gn 24,16), o kterou se mládenec uchází nebo si ji bere (Iz 62,5). Nemůže to tedy být nedávno provdaná, nýbrž nanejvýš zasnoubená dívka. Takovou měl Orient při smrti ženichové za vdovu (Robinson). Jenže výraz pán, muž (H. *ba'al*) neznamena ženicha, nýbrž napořád manžela (Gn 20,3 Dt 24,4 2S 11,26). V prorokově výzvě je pravděpodobně nářka na bohyni Anat, která podle kenaanských mytů byla současně Pannou i Manželkou Baalovou a oplakávala svého božského bratra a manžela (sr Bič, 23). Prorok tedy obrazně ukazuje pravý důvod pláče a postu: Izraelská panna ztratila svého manžela — Hospodina.

Lid je zbaven prostředků k smíření. *Obětní dar* (H. *minchá*) tvořily mouka a olej spolu se solí a kadidlem (Lv 2,1n.13). Přinášel se spolu s úlitbou vína a ve spojení s oběťmi zápalnými při každodenní ranní a večerní oběti beránka (Ex 29,38—42 Nu 28,4—8), při prvotinách žně a sklizně (Lv 23,13) aj. Není-li obilí, olej ani víno, je znemožněna denní oběť, a tím odňat sám předpoklad života. Není smíření a pokoje s Bohem bez oběti a s ní spojené ranní a večerní modlitby (Ž 50,14 55,18 Žd 13,15). Takový čas je dobou zármutku předně pro služebníky svatyně.

¹⁰⁻¹²Ale zemí stihla nejen rána škůdců. Navíc ji zasáhla *rána sucha*. Ve slovech 'pole je popleněno' zaznívá v hebrejštině slovní hříčka (*šuddad šade*). Je to jakoby protějšek druhé hříčky 'zhouba od Všemohoucího' (v. 15: *šod mi-šaddaj*). Však 'pole' má ve SZ zvláštní obsah (sr vk Gn 24,63 27,1—4 aj.). Druhý výraz, 'role' (H. *'adámá*), znamená půdu, hlínu, zeminu. Nad ní bylo vyřčeno zlořečenství pro odpadnutí člověka od Boha (Gn 3,17); každé její poplenní je stínem této kletby. Nad zmařenou sklizní se 'hanbí oráči' a 'kvílí vinaři'. Podobně bývají zahanbeni modláři či tvůrci idolů (Jr 2,26n 10,14), když Hospodin pro lidskou pýchu pustoší a hubí zemi (Iz 13,6 65,14). Výčtem ovocných stromů se chce říci, že rána sucha zničila všecko ovoce a s ním i všecku zdejší radost. Sám Bůh ji odňal svému lidu, jehož duše příliš přilnula k prachu stvoření a pro dary opustila Dárce. Prorok má na mysli události eschatologické, ale v pozadí jeho slov jsou zřejmě zkušenosti z dob, kdy země byla ničena mračny kobylek a nepřátelskými vojsky. Těchto temných zkušeností je užito k vykreslení Božího soudu. Všecky rány jsou matným stínem toho, co nastane. Nástroje soudu jsou popsány zcela konkrétně: housenky, kobylky, brouci, jiná havět, troufalý pronárod. Tyto konkrétní a známé představy mají podtrhnout konkrétnost a realnost dne Hospodina. Soud Boží není

abstraktní, planá hrozba, pohrůžka peklem po smrti. Dotýká se této země a člověka, Božího lidu i národů. Bude zničena jakákoli modloslužba, v níž lid hledal spásu a již se chtěl zaštitit před zkázou. Je nutné bdít, kvílet, obléci se v roucho kajčnicků, postit se a křičet k Bohu. S pokáním je nutno začít hned, jako by tu rány už byly. Ostatně náznaky toho, co přijde, je možné aspoň zčásti již pozorovat (sr vv. 16nn). To je smyslem tohoto varování: probudit k bdělosti, přimět k pokání.

b) Výzva k pokání

1,13—20

Prorok vyzývá všechny stavy ke kající pokoře před Bohem.

¹³ **Opásejte se k naříkání, kněží,
kvílejte, sluhové oltáře,
vejděte, nocujte v žiněné suknič,
sluhové mého^a Boha,
neboť dům vašeho Boha
je zbaven obětních darů a úliteb.**

¹⁴ **Uložte^b púst,
svolejte slavnostní shromáždění,
shromážděte starší,
všechny obyvatele země,
do domu Hospodina^c, vašeho Boha,
a křičte k Hospodinu^d.**

¹⁵ **Ach, ten den! Blízko je den Hospodinův!
Přivalí se^e jako 'zhouba od Všemohoucího^f.**

¹⁶ **Což nám^g není přímo před očima odtržen pokrm,
od domu našeho^h Boha radost a výskání?**

¹⁷ **Zrno zaschlo pod hroudamiⁱ,
zpustly sklady,
boří se sýpky^j;
zklamalo obilí.**

¹⁸ **Jak bučí dobytek^k!
Stáda skotu jsou vyděšena^l,
nemají pastvu;
stáda bravu hynou.**

¹⁹ **K tobě, Hospodine, volám!
Oheň sehltil stepní pastviny,
plamen sežehl všecko polní stromoví.**
²⁰ **Zvířata polní po tobě prahnou^m,
vyschla voda z potoků,
oheň sehltil stepní pastviny.**

^a × O'. — ^b dosl. zasvěťte. — ^c × O'. — ^d + horlivě, O'. — ^e dosl. přijde. — ^f + soužení po soužení, O'. — ^g vám, O' V. — ^h vašeho, O'. — ⁱ - : jalovice vyskakovaly u svých žlabů, O'; zdechl dobytek ve vlastní mrvě, V. — ^j lisy, O'; vinné sklepy, V. — ^k - k co do nich dáme? O'. — ^l řvala, O' V. — ^m + jak humno žíznicí po dešti, V.

(13) Jr 4,8 : Jon 3,7n (14) 2,15n : 2Pa 20,3n.13 (15) = Iz 13,6
Jr 46,10 Ez 30,2n Am 5,18 Abd 15 Sf 1,14n Za 14,1 2Pt 3,10
(16) :: Dt 12,7 (18) Jr 12,4 Oz 4,3 (19) : Ž 50,15 Jr 9,9 (=10
K) (20) Jb 38,41 Ž 42,2 104,21

^{13a} V kajícnosti má kněžstvo předcházet všechny ostatní. *Opásání žiněnou suknicí* bylo zjevným znamením smutku (1Kr 21,27 Iz 3,24 22,12). Tento oděv kajčnicků se nosil i skrytě pod obvyklým šatem (2Kr 6,30) dnem i nocí v časech Božích pokut. Nemohou-li kněží konat oběti, mají se aspoň v kajčnickém šatu kořit Hospodinu a čekat, nepromluví-li k nim ve snu. Starším lidu a všem ostatním mají nařídít púst. Všichni musí činit pokání. Jen ve shromáždění čerpá církev a člověk sílu k jednání, jaké není v lidské vůli a moci. Milostí a mocí Ducha se zříká své vůle i sebe sama.

¹⁵⁻²⁰ Ohlášena *zhouba země* je viděna jako předobraz zhouby poslední. Každá zkáza a každá krize lidstva varuje člověka a připomíná mu den Hospodinův a poslední soud. A církev má ve společné modlitbě přednášet před Boží tvář všechny nouze času jako za Jóela: od rány sucha a zmařeného úrody až po hladový dobytek. Modlitba má být konkrétní, ne všeobecná.

Z prorockých slov je patrné, že všechny tresty týkající se země, vinic, ovocných sadů, polí a lidu se vposledu dotýkají i toho nejvýznamnějšího a nejsvětějšího: chrámu. Není úrod — není obětí; není vína — není úliteb. To je zdůrazněno několikrát (v. 9.13.16) nejen na potvrzení pravdy, že soud začíná od domu Božího, ale především jako svědectví, že trest bude neobyčejně tvrdý. Zasáhne celou pospolitost, jež je spjata se svým chrámem jako s duchovním středem. Ilustrací nám mohou být obdobné zásahy u okolních národů. Zničením svatyně a bohoslužby je národ poražen na hlavu, neboť je zbaven styku s božstvy, a tím i jejich pomoci. Jakmile padl kult, padl i lid.

Ve smrtelné nouzi *křičí k Bohu* nejen člověk, ale řve k němu i všechna zvíř. Tak mluví žalmista o lvech (Ž 104,21) a krkavcích (147,9), apoštol pak o všem tvorstvu (Ř 8,22). Kněží jsou povoláni, aby byli na stráž a předkládali Bohu vše, čím je ohrožen lid a chrám. Mají pokládat ohlášené Boží soudy za hotovou věc. Jediným východiskem je Bůh, který svůj rozsudek může zrušit. Modlitba je v dané souvislosti přímluvnou prosbou za ohrožené, za zemi, za všechno tvorstvo.

c) Výzva k pohotovosti

2,1—11

Metla škúdců připravuje na příchod dne Hospodinova.

- 2** ¹Na polnici trubte na Sijónu,
křičte na poplach na mé svaté hoře,
ať se třesou všichni obyvatelé země,
neboť přichází den Hospodinův.
Je blízko ²den tmy a temnoty,
den oblaku a mrákoty.
Jako úsvit se rozprostírá po horách
lid mnohý a mocný, jakého nebylo od věků,
aniž bude kdy po něm
až do posledního pokolení.
³Před ním sehlcuje oheň,
za ním sežehuje plamen;
před ním je země jak zahrada Eden,
za ním jen pustá step.
A není před ním úniku. —
⁴Na pohled vypadá jako koně,
jako jízda, když divě cválá;
⁵jako hřmící válečná vozba
poskakuje po vrcholcích hor,
praská jako ohnivý plamen,
sehlcující strniště.
Je jako ⁶mocný lid
seřazený k boji.
⁶V úzkosti se před ním svijejí národy,
tváře všech smrtelně zbledly^b.

- ⁷Běží jako bohatýři,
jako muži bojovní vystupují na hradby.
Každý jde svou cestou,
neodchýlí se od své dráhy.
⁸Jeden ^cdruhému nepřekáží^c,
každý jde určeným směrem.
^dKdyž narazí na oštěpy^d,
neprořídnu,
⁹vnikají do města,
běhají po hradbách,
na domy vystupují,
lezou okny jako zloděj.
¹⁰Před ním se zatřese země,
zachvějí se nebesa,
slunce a měsíc se zachmuří,
i hvězdy ztratí svou zář.
¹¹Sám Hospodin dal povel svému vojsku.
Přečetné jsou jeho šiky!
^eMocný je ten, kdo vykoná jeho rozkaz!^e
Veliký je den Hospodinův
a přehrozný! Kdo jej snese?

^amnohý a, O'. — ^bjako opálený hrnec, O' ~ V; zčernají jako hrnec, K. — ^{c-c}od druhého se nebude vzdalovat, O'. — ^{d-d}av dešti střel dále se poříti, O'; i okny (mezerami?) budou vpadat, V. — ^{e-e}silné jsou činy jeho slov! O'.

(1) Am 3,6 (2) Am 5,18.20 Sf 1,15 (3) Gn 2,8 Za 7,14 :: Iz 51,3 (4) > Zj 9,7 (5) > Zj 9,9 : Na 3,2; Iz 5,24 47,14 Abd 18 Na 1,10 (6) Na 2,11 (= 10 K) (9) Jr 9,20 (= 21 K) (10) Ž 18,8 Am 8,8; Jl 3,4 (= 2,31 K) 4,15 (= 3,15 K) Iz 13,10 > Mt 24,29 Zj 9,2 (11) 1Te 4,16; Mal 3,2 Na 1,6 Iz 33,14 Zj 6,17

¹⁻⁹Polnice (H. šófar = beraní roh) svolávala do boje či k bohoslužbám. V čase Božích soudů budila lid z vlažnosti a lhostejnosti. Vykladači se různí v tom, co znamená a o kom vlastně mluví první část druhé kapitoly. Jde o kobylinky nebo o nějaké jejich vývojové stadium? Ohlašuje se snad zcela jiná zhoubná před koncem času? — „Jako úsvit se rozprostírá po horách lid mnohý...“ Slůvka *rozprostíráti* (H. *p-r-s*) se také užívá o rozestírání látky, roucha, stanu, sítě, křídel, oblaku a světla (Ex 40,19 Nu 4,6—8 Sd 8,25 Iz 19,8 Ex 25,20 Ž 105,39 Jb 36,30). Právě tak se rozprostře po zemi nepřítel. (Podobného příoměru se užívá v NZ o příchodu Syna člověka, Mt 24,27). Nepřítel se rozšíří rychle jako světlo; je nutné pamatovat na zvlášť rychlý přechod noci v den v těch kraji-

nách. Pokryje v okamžiku vše a z rozkošného sadu udělá pustinu (Jr 12,10n). Rudá zář svítání ohlašuje Boha, který jako 'oheň spalující' vykonává své soudy (Ž 97,3), plení a hubí (Jr 31,28 45,4). Někteří vykladači rozumějí ohni jako průvodnímu zjevu při ráně kobylek: horko a sucho (Marti). Vypovídá-li prorok, že nebylo a nebude takového mocného lidu, pak to znamená, že ve zhoubcích vidí znamení budoucího *apokalyptického vojska* při posledním soudu. A poněvadž sám ten Přehrozný je zde při díle, není pro člověka úniku.

Týmž směrem ukazují další přirovnání: podoba koní a divost jízdy, hřmot vozů, praskot strniště a seřazené voje působí v člověku děs. Přirovnání k rekům a bojovníkům, které žádná hradba nezastaví, kteří jdou neúchylně svou cestou vpřed, na které žádná lidská zbraň neplatí a před nimiž neochrání žádné opevněné město, znovu podtrhují apokalyptické rysy útočnickovy (sr Zj 9,7nn).

^{10a} Závěr oddílu osvětluje jeho účel: připravit Boží lid na veliký a hrozný *den Hospodinův*. Na den, kdy všechno stvoření bude v pohybu, vesmír i země, vše bude nejisté, i to, co po věky bylo pevné. Ztratí se i světla, v nichž hledal člověk pramen života a měl míru času (sr Jl 4,15 [= 3,15 K] Iz 13,10 Mt 24,29 L 21,25). Padnou všechny přirozené opory a zmizí ukazatele života. Znamky tohoto času učí prorok vidět již v mracích kobylek.

d) Výzva k návratu

2,12—17

Bůh přijme kajícíky, kteří se k němu obrátí celým srdcem.

¹² Nyní tedy — je výrok Hospodinův^a —
navratte se ke mně celým svým srdcem,
v postu, s pláčem a žalem.

¹³ Roztrhněte své srdce, nejen oděv,
navratte se k Hospodinu, svému Bohu,
neboť je milostivý a plný slitování,
shovívavý a nesmírně milosrdný.
Lituje, když musí činit zlé.

¹⁴ Kdo ví, neslituje-li se opět
a nezanechá-li za sebou požehnání:
zase budou obětní dary a úlitby
pro Hospodina, vašeho Boha.

¹⁵ Na polnici trubte na Sijónu,
uložte púst, svolajte slavnostní shromáždění^b!

¹⁶ Shromáždte lid, posvěťte sbor,
sezvěte starce, shromáždte pacholátka i kojence,
ať vyjde ženich ze svého pokojíka
a nevěsta ze své komůrky.

^{17c} Mezi předsíní chrámovou a oltářem^c ať pláčí kněží,
sluhové Hospodinovi,
ať prosí: „Ušetř, Hospodine, svůj lid,
nevydávej v potupu své dědictví,
aby nad nimi nepanovali pohané.
Proč se má říkat mezi národy:
Kde je jejich Bůh?“

^a+ vašeho Boha, O'. — ^b= 1,14. — ^c= uprostřed obruby oltáře, O'.
(12) Dt 4,30 1S 7,3 Jr 4,1 Oz 12,7 (= 6 K) (13) Iz 58,5-7 Ž 34,19; Ex 34,6 Ž 86,5.15 Jon 4,2; :Nu 23,19 Ez 24,14 (14) 2S 12,22 Jon 3,9; Mal 3,10 (15) 2,1; 1,14 (16) Joz 3,5 2Pa 20,13 Za 12,12-14 1K 7,5 :Mk 2,19n (17) Ez 8,16; Ex 32,11n Ž 42,4.11 79,10 115,2 Mi 7,10

¹²⁻¹⁴ Výzva k návratu 'celým srdcem' je vážnou výstrahou před polo-
vičatostí. Návrat znamená věřit jen v Boha (sr Jr 17,5—9). K této
moudrosti přivádí Bůh svůj lid mnohdy hořkou zkušeností. Návrat má být
provázen postem a pláčem, tedy opravdovým pokáním (Ž 51,19). Když
Bůh církev trestá, slouží tím k její očistě. 'Roztrhnout srdce' znamená
skoncovat se svou lidskou zvráceností (Jr 17,9 Ž 51,12). Vpravdě osvo-
bodit může však jen slitovný a milosrdný Bůh, který si nepřeje smrt své-
volníka (Ez 18,20n) a změnil zlé, kterým hrozil, když se člověk od svého
bludu odvrátil (Ex 32,14 2S 24,16 Jr 42,10). Nezměrná Boží dobrota
dává člověku naději v odpuštění a nový počátek.

¹⁵⁻¹⁷ Prorok *svolává k postnímu shromáždění* všechny bez rozdílu věku
i stavu, starce i dítky, ženicha i nevěstu. V dobách Hospodinových soudů
mají i nevěsta a ženich své místo předně ve shromáždění církve a ne
u svých příprav na svatební veselí. Prorok vyzývá služebníky svatyně,
aby s pláčem vyprošovali odpuštění 'mezi předsíní a oltářem'. Nevíme,
proč právě tam. Kněží mají prosit, aby Hospodin ukončil rány a zbavil
tak svůj lid nadvlády pronárodů (sr Ž 79,10 115,2 Mi 7,10). Reformační
překlady dávají přednost tlumočení: „aby nad nimi nepanovali pohané“.
Dobrý smysl dává však i jiný význam kořene *m-š-l* = býti za přísloví,
předmětem posměchu, aby lid Hospodinův nebyl svým nepřítelům k po-
směchu. Kněžstvo se má dovolávat toho, že jde o lid Boží, o dědictví
Hospodinovo, a že je tak v sázce sama Boží čest (sr Ex 32,12n Ž 115,1).

e) Zaslíbení spásy

2,18—27

Bůh zbaví kající lid škůdců a obnoví řád nebes i země.

- ¹⁸ **Žárlivě se ujme Hospodin své země
a poshová svému lidu.**
- ¹⁹ **Hospodin se ozve a řekne svému lidu:
Hle, posílám vám
obilí, mošt a čerstvý olej,
abyste se nasýtili,
a už vás nevydám
v potupu mezi pohany.**
- ²⁰ **Vzdálím od vás škůdce ze severu,
zaženu ho do země vyprahlé a pusté,
jeho předvoj do moře východního,
jeho zadní voj do moře západního.
A bude z něho vystupovat zápach, hnilobný puch,
neboť se chtěl svým dílem zvelebit.**
- ²¹ **Neboj se, země, výskej a raduj se,
neboť Hospodin se zvelebí svým dílem.**
- ²² **Nebojte se, zvířata polní,
zazelenají se stepní pastviny,
strom zase ponese ovoce,
fíkovník a réva vydají úrodu.**
- ²³ **Výskejte, synové sijónští,
radujte se z Hospodina, svého Boha,
vždyť vám dal učitele spravedlnosti^a,
seslal vám hojnost dešťů podzimních i jarních prve^b.**
- ²⁴ **Mlaty budou zas plné obilí,
lisy budou přetékat moštěm a čerstvým olejem.**
- ²⁵ **Tak vám nahradím, co po léta
požírali kobylky, brouci,
různá havět a housenky, mé veliké vojsko,
které jsem na vás posílal.**
- ²⁶ **Budete jíst dosyta
a budete chválit jméno Hospodina svého Boha,
který s vámi jednal podivuhodně.
A už nikdy nebude můj lid zahanben.**

²⁷ **Poznáte, že já jsem uprostřed Izraele.
Já jsem Hospodin, váš Bůh, a není jiného Boha.
A už nikdy nebude můj lid zahanben.**

^{a-a}sr VL; pokrmý pro spravedlnost, O'; déšť příhodný, K ~ Lr. —
^b(sešle...) jako prve, O' P V.

(18) Dt 4,24 Ez 39,25 Za 1,14 8,2; Ez 36,21 Mal 3,17 Ž 103,13
(19) Mal 3,10-12 (20) :Ex 10,19 Za 14,8 Dt 11,24 Iz 34,3 Am
4,10 (22) Za 8,12 (23) Abk 3,18 Za 10,7; Jr 5,24 Oz 6,3;
10,12 (26) Lv 25,19 Ž 22,27; Iz 49,23 (27) Lv 26,11 Iz 42,8
Oz 11,9 Ez 37,26

¹⁸⁻²⁰ *Vztah Hospodinův k vyvolanému lidu a jeho zemi přirovnává SZ ke vztahu milujícího muže k ženě (Iz 54,5nn). Proto se často objeví i výraz pro žárlivost, když se píše o Božím jednání (Iz 9,6 [= 7 K] 37,32 Ez 36,5n 38,19 Za 1,14 8,2). Svatá horlivost jde ruku v ruce s hněvem na zhoubce a s jejich potrestáním. Tak bez odkladu odpovídá Bůh na lítost Izraele. Svůj hněv přenáší z něho na škůdce a zemi vrací úrodu. V eschatologické budoucnosti dá Bůh svému lidu vše dobré bez omezení; v nynější časnosti jsou znamením toho právě dary hmotné.*

*Zahnání zhoubce do pouště a do moří připomíná, jak vítr v Egyptě odnesl kobylky (Ex 10,19). Podobně zápach z něho je jako puch z hromad hniječích žab (Ex 8,10 [= 14 K]). S odstraněním škůdce a s obnovením úrod pomine posměch národů. Za všemi ničivými a chaotickými silami učí Písmo hledat zločín osobního Božího nepřítele, který usiluje zničit jeho dobré dílo, zvláště člověka (Gn 3 : Zj 9 a 20). Domo-
vem tohoto zhoubce je pro starověkého Orientálce sever, země Gógova (Ez 38,6 39,2), místo hory bohů (Iz 14,13) a sídlo zlého (Jr 1,14). Nepřítel ze severu chce sebe povýšit na místo Všemohoucího, 'sebe zvelebit'. Je užitečné pamatovat, že se stejně mluví i o králích a národech (Iz 14,13n Da 8,25 Pl 1,9).*

²¹⁻²⁷ *Strach, kterým zhoubce naplnil zemi, zmizí, když se Hospodin svým dílem vyvýší. Dvakrát volá prorok 'neboj se', k zemi a k zvěři. Vyzývá je k radosti z toho, že bude dost pastvy i ovoce. Avšak syny Sijónu, to je svůj lid, volá k radosti z Hospodina. Místo údajů 'učitele spravedlnosti', jímž snad je míněn Mojžíš, překládá Septuaginta: 'pokrmý pro spravedlnost' a Kraličtí: 'déšť příhodný'. Ičasné deště a harmonie v přírodě jsou zjevnou známkou Boží spravedlnosti, která s námi nejedná podle našich hříchů, jak bychom zasluhovali (Ž 103,10). Na pravidelnosti dešťů závisí v Palestině nejen úroda, ale život vůbec. Proto Izraelec vidí v přírodě od rána do večera, od jara do zimy samé divy Boží milosti a moci. Hojnost všeho je mu zřejmým důkazem Boží přízně*

(Dt 28,11 Př 15,6). Po kajícím návratu nahraňuje Hospodin svému lidu minulou ztrátu ze dnů hněvu tím, že rozmnoží své dary nad průměr. V tom jej má lid poznat jako přítomného a mocného Pána (vyznání Jó-el!). Dvojitým ujištěním, že svatý lid nebude již zahanben (sr Ž 25,2n Iz 49,23 54,4), končí zaslíbení spásy.

Poslední slovo není zmar a smrt, ale milost a naděje. Hospodin je Bůh v dobách tísně i v dobách radosti, v ohrožení i bezpečí, v nezdaru i prospěchu. Den Hospodinův není jen konec starého věku, ale také začátek nového, na němž mají svůj podíl ti, kteří v něj doufají.

2. DEN HOSPODINŮV

a) Věk Ducha

3,1—5 (= 2,28—32 K)

Bůh zaslubuje dar Ducha a útočiště v Jeruzalémě.

3^{1[28]} I stane se potom:

Vyleji svého Ducha na každé tělo.

**Vaši synové i vaše dcery budou prorokovat,
vaši starci budou mít sny,
vaši jinoši budou vidat zjevení.**

^{2[29]} **Také i na otroky a o rokyně
vyleji svého Ducha^a v oněch dnech.**

^{3[30]} **Způsobím, že budou na nebi i na zemi divné úkazy:
krev a oheň a sloupy dýmu.**

^{4[31]} **Slunce^b se zastře^b temnotou a měsíc krví,
dříve než přijde Hospodinův den, veliký a hrozný.**

^{5[32]} **Avšak každý, kdo vzývá jméno Hospodinovo, unikne.**

**Na hoře Sijónu a v Jeruzalémě
bude útočiště^c, jak řekl Hospodin,
^dmezi zachráněnými^d, které Hospodin povolá.**

^a—^aze svého Ducha, O'. — ^b—^bdosl. se převrátí v temnotu. — ^cbude zachráněn, O'. — ^d—^di nositelé dobrého poselství, O'.

(1) :Nu 11,25-30; Iz 32,15 44,3 Ez 39,29 Za 12,10 > Sk 2,17-21
(2) 1K 12,13 (3) Mt 24,29n (4) Zj 6,12 (5) > Ř 10,13; Iz 46,13 Abd 17; Iz 11,11 Jr 31,7 Ř 9,27 Zj 14,1

¹ 'Potom', totiž po dokonání kázně nad zvlažnělým i porušeným lidem a po jeho návratu celým, nerozděleným srdcem k Hospodinu, zaslubuje mu Hospodin svého Ducha. Výrazu 'v oněch dnech' (v. 2 a 4,1 [= 2,29 a 3,1 K]) užívá SZ v různých časových odstínech; jednak o dávne minulosti (Gn 6,4 Sd 17,6), jednak o současnosti s vyprávěným dějem, ať již minulým (Ex 2,11) nebo budoucím (Jl 4,1 [= 3,1 K]), a konečně o budoucím čase spásy, o očekávaných dnech mesiášových (Jr 3,16—18 31,29 33,16). V tomto posledním odstínu, hojně zvláště u proroků, se ozývá naděje, že Bůh v posledním čase dokoná, co jednou započal. Dar Ducha je pro člověka jako déšť pro přírodu. Je zaslubován 'každému tělu'. Termín *tělo*, dosl. maso (H. *básár*) označuje místy všecko tvorstvo (sr Gn 6,17), jindy však především člověka v protějšku ke Stvořiteli. Člověk spolu se zvířaty a ptáky je 'tělo' před Bohem. Dar Ducha je ovšem zaslubován člověku, který ví, že patří k prachu, že je pouhým stvořením, že jen v Bohu je jeho život i sláva, že bez něho propadá sebezbožnění a smrti.

Zmínka o 'každém těle' zahrnuje rozličné skupiny lidské společnosti, o nichž je hned nato řeč. Zaslíbení Hospodinova ducha synům a dcerám, starcům i jinochům, otrokům a otrokyním není nápadné nám, ale bylo podivné sluchu tehdejšího Izraelce. *Duch prorocký*, slovo učitelské a svědecké, patřilo přece v rodině otci, ne synovi, natož dceři. A ve shromáždění rovněž příslušelo jinochům před staršími mlčet. Otrokům pak teprve patřilo místo dole. Zcela proti tomuto vžitému i zákonitému řádu prohlašuje prorok, že ve věku Ducha všechny tyto stupnice a hodnosti padnou. Nebude potřeba žádných prostředníků a vykladačů, všichni budou Boží řeči rozumět (sr Jr 31,33n). V rodině dostanou slovo i děti. Bůh umí probudit i jejich srdce, aby svědčily o jeho pravdě.

Starcům budou dány sny. Opět zvláštnost. Až na vzácné výjimky svědčí bible o snech mládenců (Jáko, Josef, Šalomoun, Daniel). Bůh skrze sny oznamuje, co má v plánu a co učiní se svým lidem nebo s národy. Starci bývají popravdě obráceni do minula. Boží duch umí i takovým dát sny věku příštího, stejně jako mládencům vidění věcí skrytých oku a rozumu. Vidění na rozdíl od snů provází stav bdělý. Ne ve spánku, nýbrž za plného vědomí za jitra nebo večer (Da 8,26), tedy zvláště v časy bohoslužebné. A přehradou nebude v říši Ducha ani sociální postavení. Otroci a otrokyně spolu se svými pány projdou přerodem (Ko 3,10). Na konci času, ve věku Ducha, zjeví se na zemi sláva druhého narození z Boha, nové stvoření člověka k podobě Kristově (Ř 8,29 1K 15,49 2K 3,18).

³⁻⁵ Divný 'úkaz' (H. *mófit* = zázrak, K) je ve SZ něco nevidaného a mimořádného (Dt 4,34 7,19), nového a nespočítatelného, co

činí Bůh, ale čemu člověk rozumí, jen když mu Hospodin otevře oči (Dt 29,1—3 [= 2—4 K]). Ani Izrael nerozuměl všemu, co Bůh jeho otců činil v Egyptě. V celém Orientě pak platilo pravidlo: co na nebi, to na zemi. Zemské bylo jen odleskem nebeského. Úkazy na nebi měly své protějšky na zemi. Tak vesmír a země tvořily jednotu. — 'Krev a oheň' připomínají egyptské rány. Spolu se 'sloupy dýmu' naznačují, že doba vy-lití Ducha jest údobím nového exodu, vyvedení z otroctví hříchu a smrti. Proto zcela zklamou kosmické moci, které byly pokládány za záruku ži-vota: temné slunce a krvavý měsíc. U proroků jsou to napořád známky hrozných navštívení v den Hospodinův (Iz 13,10 Jr 4,23 Ez 32,7 Am 8,9), stejně jako v NZ (Mt 24,29 a par. Zj 6,12). Temnota a krev jsou tu znamením smrti.

Boží soud stihne všechno stvoření, nejen člověka. Celá příroda projde mimořádnými bolestmi a úzkostmi posledního času. Totální zničení starého světa je předpokladem nového stvoření. Při smrti Ježíše nastala tma jako předobraz dne Hospodinova, který ve své plnosti (též podle Jóela) je i pro nás teprve budoucností.

Vyproštění bude jen pro ty, kdo setrvávají až do konce v počtě Jména nad každé jméno (sr Mt 24,13 Ř 10,13 Fp 2,9—11). Hora Sijón, kde stál chrám na vrchu Mória (2Pa 3,1 Iz 8,18 Mi 4,7), je pro Jóela synonymem Jeruzaléma (sr 4,17 [= 3,17 K]). Jako hrad či opevněné město byly útočištěm v nebezpečném čase, tak v hrůzách posledního dne bude záchrana jen v Městě, které vyvolil sám Bůh (Žd 11,10) a jehož zákla-dem je Skála pohoršení (1Pt 2,6—8).

b) Soud nad národy

4,1—8 (= 3,1—8 K)

Bůh sám odplatí svým nepřátelům za to, čím potupovali jeho lid.

- 4 ¹Neboť hle, v oněch dnech a v onom čase,
kdy ^azměním úděl^a Judy a Jeruzaléma,
²shromáždím všechny pronárody
a svedu je dolů do doliny Jóšáfat,
abych je tam soudil.
To pro můj lid a pro mé dědictví, pro Izraele,
kterého rozehnalí mezi pohany^b.
Mou zemi rozdělili

³a o můj lid losovali.

Dávali chlapce za nevěstku
a děvče prodávali za víno, aby mohli pít.

⁴Co jste vy proti mně, Týře a Sidóne i ^ovšecky pelištejské kraje^o? Chystáte proti mně odvetu? Přikročíte-li k odvetě, rychle a bez meškání vám odplatím^d. ⁵Vždyt jste pobrali mé stříbro i zlato, mé nejkrásnější skvosty jste zanesli do svých chrámů. ⁶Syny judské a jeruzalémské jste prodávali synům Javanovým, aby je zavlekli daleko od jejich území. ⁷Hle, já je probudím k návratu z místa, kam jste je prodali, a co jste spáchali, vám odplatím: ⁸Vydám vaše syny a vaše dcery napospas synům judským a oni je prodají Šebajským^e, dalekému národu. Tak promluvil Hospodin.

^a-ajiní: přivedu zpátky zajatce. — ^bdosl. pronárody (H. *gójim*) jako 2a. — ^c-celá Galileo cizáků, O'. — ^ddosl. vrátím na vaši hlavu. — ^edo zajetí, O'.

(1) Jr 30,3 33,7 Ez 39,25 (2) ::Zj 16,16 Sf 3,8 Za 14,2n Iz 66,16 Ez 38,22 (3) Abd 11 :Na 3,10 (4) Iz 23 Jr 47,4 Ez 26n Am 1,9 Abd 15 (5) Ag 2,8 (= 9 K) 2Pa 21,16n (6) Ez 27,13 (7) Abd 15 (8) 1Kr 10,1

¹⁻³Hospodin zahajuje soudní jednání s pohany. Nejprve však se slitovává nad svým lidem. Někteří překladatelé zde místo 'změním úděl' čtou: 'přivedu zpátky zajaté'; přivedení zajatců je skutečně možno chápat jako změnu údělu, ale vychází z nepodložené historisace. Výraz 'úděl' (H. *š'bit* nebo *š'bit*) není správné odvozovat od kořene š-b-h čili zajetí, nýbrž od š-v-b čili obrácení, proměna. Tento termín pak znamená vrátit k původnímu stavu, znovuzřídit jako v prvotní době (Oesterley-Robinson, 360). Tak bude obnoven Juda a Jeruzalém. Třikrát užitě jméno Izrael (2,27 4,2.16) není zde názvem severní říše, nýbrž jménem pravého lidu a vyvoleného dědictví Hospodinova.

Z obrázka *shromáždění* rozehnaných či rozptýlených ovcí (Iz 13,14 40,11) berou proroci příměr pro shromáždění lidu rozptýleného v národech (Jr 23,3 Mi 4,6 Iz 11,12 Dt 30,3). Jen vzácně je užito slov svolat, 'shromáždít národy' (Sf 3,8) ve smyslu svolání k soudnímu jednání. Jóel k tomu dál (v. 11) přidává ještě odstín svolání vojska k boji (sr Sd 12,4). Jméno doliny *Jóšáfat* (= Hospodin rozsoudil) připomíná divné vysvobození spravedlivého krále Jóšáfata (2Pa 20,1—26). Napaden přesilou Moábců a Amónovců hledal spolu s lidem pomoc u Hospodina. Zažil podobný div jako Izrael pronásledovaný vojskem egyptským.

Na boj Hospodinův a na své vysvobození se lid jen díval (v. 17 sr Ex 14,13n). Nepřátelé se pohubili navzájem a Judejci posbírali kořist (2Pa 20,23—25). Poslední účtování se má podobat tomuto soudu nad protivníky Jóšáfátovými. Bude to spravedlivá odplata za jejich svévolné i zlovolné zacházení s Božím dědictvím. I když je Hospodin povolal jako nástroje svého trestu, jednaly národy z nenávistné zloby srdce a ne v poslušnosti jeho vůle. Proto budou trestány za svou vlastní zvrácenost a zášť, za rozeznání Božího stádce, za dělení svatého dědictví, země i lidu (sr Abd 11 Na 3,10 J 19,24 Ž 22,19), za potupnou výměnu (ne-li přímo zneužívání) zajatých mladíků a za otrocký prodej izraelských mladíc (Mi 1,7 Iz 23,16).

⁴⁻⁸ Hrozbu Týru a Sidónu a spolu i *pelíštejské zemi* pokládají někteří (např. Weiser) za pozdější přídavek. Podobně se do jistého časového schématu nehodí ani zmínka o prodávání Judejců 'synům Javanovým', to je Řekům. Není dalších zpráv, aby se mohlo bezpečně stanovit, o které zajetí a zotročení vlastně jde. Sluší se proto přiznat, že nevíme, a přestat na zjištění: Týr a Sidón je pohanská oblast odedávna ohrožující Izraele (1Kr 18 2Kr 8,18) a široko daleko známá i obchodem s otroky (Iz 23 Ez 26n Am 1,9). Pelíštejci pak jsou úhlavními nepřáteli Božího lidu od samého začátku vzájemných styků (sr Sd 14nn 1S 4nn 17n 2S 5,17nn).

Znakem skoro celé kapitoly (kromě v. 13—16) je přímá Boží řeč k národům, kteří se na judském lidu provinili. *Hospodin* bere při svého lidu za svou vlastní a *zastává se* ho jako svého oka (Dt 32,10 Iz 43,3n Za 2,12 [= 8 K]). V nenávistném a tyranském zacházení s Izraelem vidí nenávisť vůči sobě, a podle toho se zhoubcí a loupežníky naloží (sr Ž 105,14n 1Pa 16,21n). I uloupené stříbro, zlato a klenoty nazývá Bůh svými (šlo patrně o chrámové nádoby). Vnášení kořisti do chrámu vlastního boha je obvyklý projev převahy nad božstvy poražených (sr Ezd 1,7). Svrchovaný Soudce hrozí odplatou: za to, že prodávali syny a dcery judské do otroctví, půjdou do zajetí synové a dcery násilníků. Ti, kteří trápili, budou trápeni (2Te 1,6). Závěrečné slovo soudní řeči — „tak promluvil Hospodin“ — znamená, že vynesená hrozba platí neodvolatelně.

c) Soud v dolině Jóšáfat

4,9—21 (= 3,9—21 K)

Bůh soudí a trestá protivníky. Svému lidu vrací svatost a pozhnání.

⁹ **Provoďte mezi národy toto:**

Vyhlaste^a válku, probuďte bohatýry!

Ať nastoupí, ať přitáhnou všichni bojovníci!

¹⁰ **Překujte své radlice v meče,
vinařské nože v oštěpy!**

Slaboch ať zvolá: „Jsem bohatýr!“

¹¹ **Přispěchejte sem^b, všechny okolní národy,
a shromazďte se!**

Tam^c přiveďte, Hospodine, své bohatýry^d!

¹² **Nechť se probudí a přitáhnou národy
do doliny Jóšáfat;**

tam zasednu, abych soudil

všecky okolní národy.

¹³ **Chopce se srpu, již dozrála žeň,
pojdte, šlapejte, lis je už plný, kádě přetékaají.
Mnohá je jejich zlovůle.**

¹⁴ **Davy a davy jsou v dolině rozhodnutí^e,
neboť blízko je den Hospodinův v dolině rozhodnutí^e.**

¹⁵ **Slunce a měsíc se zachmuří,
hvězdy ztratí svou zář.**

¹⁶ **Hospodin zařve ze Sijóna,
ohlásí se z Jeruzaléma^f,
zachvějí se nebesa i země. —**

**Hospodin je útočiště svého lidu
a záštitu synů izraelských.**

¹⁷ **I poznáte, že já jsem Hospodin, váš Bůh;
přebývám na své svaté hoře Sijónu.**

**Jeruzalém bude opět svatý^g
a cizáci jím už nebudou procházet.**

¹⁸ **A stane se v onen den,
že z hor bude kanout mladé víno,
z pahrbků poteče mléko,
všemi judskými potoky bude proudit voda,
z demu Hospodinova vytryskne pramen
a napojí úval Akácií.**

¹⁹ Z Egypta bude poušť, z Edómu pustá step
za násilí na synech judských,
že prolévali nevinou krev^h v jejich vlastní zemi^h.

²⁰ Ale Judstvo bude osídleno navždy,
Jeruzalém od pokolení do pokolení.

²¹ Jejich krev prohlásím za nevinou —
dosud jsem tak neučinil¹.

Hospodin přebývá na Sijónu.

^a dosl. posvěťte. — ^b dosl. přispěchejte a vejděte. — ^c tak H. i V; O' připojuje k předchozí větě. — ^d tichý budiž bojovníkem, O'. — ^e ~ O'; posekání, K ~ V. — ^f // Am 1,2. — ^g městem svatým, O'. — ^h nebo: ve své zemi, sr O' V. — ⁱ dosl. za nevinou neprohlásil.

(10) :: Iz 2,4 Mi 4,3 (12) Ž 96,13 98,9 110,6 (13) : Jr 51,33
> Zj 14,15 Mt 13,30.39 Mk 4,29 J 4,35n (14) : Ez 39,11 (15)
= 2,10 (16) // Am 1,2 Jr 25,30; Iz 4,6 25,4 Ž 46,2 (17)
// 2,27; Iz 52,1 Na 1,15 Za 14,21 Zj 21,27 22,15 (18) Am
9,13 Iz 30,25 Ez 47,1 (19) Iz 19,1-17 34,5 Abd 10 (20) Ž
125,1n Jr 17,25 Ez 37,25

⁹⁻¹² Předtím vyzýval Bůh svůj lid ke kajícímu shromáždění (1,13n 2,15n), k návratu celým srdcem, což mu dá novou naději života. Nyní vyzývá pronárody, aby se připravily k válce, v níž se utkají s ním. K takovému boji se mají připravit nejlepší válečníci a k udatnosti se vzhopit i rození zbabělci. Nástroje mírové práce mají překovat v nástroje válečné (: Iz 2,4 Mi 4,3). Je to výzva k rozhodující bitvě — proti Hospodinu. Spíše nežli ironie (Kraličtí) dá se tu sledovat zvláštní cesta Božích soudů nad těmi, kteří se vzepřeli jeho vládě a povstali proti němu (sr Mi 5,14 [= 15 K] L 19,27). Tato Boží výzva k protibožské rebelii národů připomíná zatvrzení faraónova srdce (Ex 4,21 7,3 8,15 [= 19 K] aj. > Ř 9,17). Hospodin je zatvrdil, a přece faraó jednal ze své vlastní zloby. Podobně i zde: Bůh povolává národy do boje proti sobě, a přece jsou to ony, kdo se dají do poslední zoufalé bitvy. „Před posledním rozhodnutím dojde k bankrotu lidí, neschopných přivodit sami ze sebe konečný mír a zřídit konečnou říši; kde však je bez Boha vidět jenom šílenost lidství, tam vidí víra při díle ruku toho Boha, který svůj plán vede k vítězství, nezmaten lidským zmatkem“ (Weiser, 125). Ne docela jistý je text druhé části verše 11. Septuaginta překládá: „Tichý buď bojovníkem“. Tradiční text je sice překladově jasný, ne však snadný k výkladu: Kdo jsou rekové Hospodinovi? Užité výrazu *gibbór* je totiž ve SZ velmi široké: od udatných jedinců (Joz 1,14 Šd 6,12) a tyranských panovníků i mytických heroů (Ž 52,3 Gn 6,4) až po očekávaného mesiáše (Iz 9,5 [= 6 K])

a Hospodina samého (Dt 10,17 Jr 32,18). Možná tedy Božími reky rozumět stejně dobře bytosti lidské jako andělské (Ž 103,20 Za 14,5), což poznamenávají i Kraličtí: „t. svatí andělé i lidé, skrze něž soudy své vykonati jsi uložil“ (Kv).

¹³⁻¹⁷ Den soudu je přirovnáván ke žni obilí a sklizni vína. První přírůstek je běžný ve Starém (Iz 17,5 Mi 4,12) i v Novém zákoně: žeň je skonání světa a ženci jsou andělé (Mt 13,39 sr Zj 14,14—20). Druhé přirovnání soudu k lisování hroznů je známé z jiných míst starozákonních (Iz 63,2n Pl 1,15). Barvitě líčení poslední exekuce až k drastičnosti není vlastní jen novozákonní apokalyptice (sr Iz 63,1—6). Výkon rozsudku je ještě jednou zdůvodněn: mnohá zločinec; tedy stejně jako před soudem potopou (sr Gn 6,5). Výraz *hāmōn* = dav vyvolává představu množství i hluku (Jr 51,42 Iz 13,4 17,12; Sd 4,7 1Kr 20,13). Opakování slova 'davy' znásobuje jeho obsah. Údolí rozhodnutí označuje místo posledního tribunálu, na němž jsou předvolané zástupy shromážděny, aby slyšely soudní výrok nejvyššího Soudce. Hned nato (sr 2,10) ohlašuje prorok hroživou změnu nebes: slunce, měsíc i hvězdy ztratí svůj jas. Tma byla na počátku stvoření (Gn 1,2), tma bude i při soudném dnu. Můžeme v tom vidět zhroucení celého vesmírného i světového řádu.

Hlas Hospodinův přirovnávají proroci ke řvaní lva (Jr 25,30 Am 1,2). Tento řev bude nyní k hrůze zpupným a násilnickým národům, které ztratí svou jistotu. Bude se chvět všechno stvoření. Bůh odejme lidem všechny opory (Jr 17,5 L 21,25n). Ale těm, kterým dá až do konce setrvat v poslušné víře a v nezahanbující naději, bude právě v čase smrtelné úzkosti lidstva útulkem (Jr 17,17) i bezpečným hradem (Jr 16,19). Tak vyznává žalmista (Ž 46) i církev. Jakékoli změny na nebi a zmatky na zemi nepohnou pokojem lidu, jehož hradem vysokým je Bůh Jákobův (Ž 46,8). Pro smlouvu uzavřenou s otci je Bůh uprostřed svého lidu až do posledního dne. Vrátil mu nedotknutelnost svatyně (Iz 52,1 Za 9,8), svého příbytku, a ochrání před cizinci z jejich nečistými, modlářskými svody. Lid okusí blaženou přítomnost Hospodina, svého Boha, 'na Sijónu'.

¹⁸⁻²¹ Přítomnost Boží znamená *požehnaní*. Jeho projevem je hojnost moštu (Am 9,13) a mléka (Iz 55,1). Spolu s medem (Ex 3,8) představují dobroty země zaslíbené, odlesku to ráje a předobrazu nebeské blaženosti (Mt 26,29). Nový lid, jež si Hospodin povolá, lid vybraný z národů, je odkázán na milost; jen v tom je jeho bezpečnost. Důkazem toho je i příslib pramene ve svatyni (sr Ez 47,1). Očistné (Za 13,1) i obživující (Ez 47,9) vody, vytékající z chrámu Hospodinova, připomínají řeky rajske zahrady (Gn 2,10n) a předobrazují vodu života, která vrátí zdraví a život národům v potocích rozličných darů Ducha svatého (J 7,37—39 : 19,34 > Zj 22,1n). I nadmíru suchý Akáciový úval, nám

jinak naprosto neznámý, bude mít dost vláhy, aby vyrostlo dřevo k výrobě chrámového příslušenství (Bič): schránky, stolu, oltáře aj. (Ex 25,10.13.23 26,15 27,1 aj.). Všecko potřebné k pravé službě Bohu bude lidu dáno. Hospodin zůstane spravedlivým Bohem: změní Egypt a Edóm v pustou step na svědectví, že hledání života v rovině tvorstva, kult stvoření, je cesta smrti, a k dotvrzení, že pokoj je jen ovocem spravedlnosti (Iz 32,17). Žádné násilí nezůstane bez trestu (sr Gn 6,11 Am 3,10). Bůh stihá každé prolití nevinné krve (Gn 9,5). Jemu patří lidský život. Jemu patří i pomsta nad těmi, kdo vylévají krev jeho služebníků (Dt 32,35—43). Svou pomstou dokročí nejen na Egypt (Iz 19) a Edóm (Iz 34 Jr 49), nýbrž na všechny, kteří neposlouchají evangelium Kristovo (2Te 1,8). K spravedlnosti Boží patří pak i veřejné vyhlášení neviny svědků, kteří prolili svou krev pro Boží pravdu. Ti všichni obléknou bílé roucho (Zj 6,9—11).

AMOS

Prorok Amos býval pokládán za prvního z tzv. 'pišicích' proroků, což znamená, že kniha označená jeho jménem by byla nejstarším uceleným dílem klasické prorocké literatury. Postava prorokova je známa pouze z tohoto spisu. Pocházel z vesnice Tekoa na okraji judské pouště, byl tedy Judejec. Přesto věnoval svou prorockou službu severnímu Izraeli.

Smyslem Amosovy zvěsti je polemika proti kultu 'královské svatyně' v Bét-elu (7,13). Prorok protestuje ve jménu Hospodinově proti královské božnosti, jež se projevuje pohanskou svěvolí ve všech oblastech života. Poslední slovo musí mít Bůh, jenž vyžaduje správný vztah k sobě jako základ správného vztahu k bližnímu. Bételský kult však je prodchnut mechanismem obřadů a magie bez osobní poslušnosti a odpovědnosti. A tak lhostejnost a odpor k Božímu zákonu vyvolává soud a trestání, z něhož může lidu pomoci jen Boží milost.

1. POVOLÁNÍ PROROKA

1,1—2

Představení proroka a základ jeho zvěsti.

I ¹Slova Amose, který byl z tekójských drobopravců^a. Měl vidění o Izraelovi^b za dnů judského krále Uzijáše a za dnů iraelského krále Jeroboáma, syna Jóášova, dva roky před zemětřesením.

²Řekl:

Hospodin zařve ze Sijóna,

ohlásí se z Jeruzaléma;

budou truchlit pastviny pastýřů,

^cvrchol Karmelu^c zprahne.